

Digitally signed by
Library TUM
Reason: I attest to the
accuracy and integrity
of this document

UNIVERSITATEA TEHNICĂ A MOLDOVEI

Olga PISARENCO

**PROCEDURA ȘI PRACTICA
CURȚII EUROPENE A DREPTURILOR OMULUI**

NOTE DE CURS

**Chișinău
2017**

UNIVERSITATEA TEHNICĂ A MOLDOVEI

**FACULTATEA CONSTRUCȚII, GEODEZIE ȘI CADASTRU
CATEDRA DREPT PATRIMONIAL**

Olga PISARENCO

**PROCEDURA ȘI PRACTICA
CURȚII EUROPENE A DREPTURILOR OMULUI**

NOTE DE CURS

**Chișinău
Editura „Tehnica – UTM”
2017**

CZU 341.645(4):341.231.14(075.8)

P 68

Notele de curs la disciplina *Procedura și practica Curții Europene a Drepturilor Omului* tratează detaliat 5 teme de studiu, ce reflectă analiza drepturilor și libertăților fundamentale ale omului, garantate de Convenția europeană pentru apărarea drepturilor și a libertăților fundamentale ale omului, și Protocoalele adiționale, precum și particularitățile înaintării și examinării de către Curtea Europeană pentru Drepturile Omului a cererilor de încălcare a drepturilor omului de către statele parte la CEDO.

La elaborarea notelor de curs au fost luate în considerare modificările de procedură introduse până la 14.11.2016, cele mai recente cercetări și publicații în domeniu, precum și practica judiciară.

Notele de curs sunt destinate studenților anului III, cu forma de învățământ la zi, ai specialității 381.1. *Drept*, Facultatea C.G.C., Universitatea Tehnică a Moldovei.

Autor: conf. univ., dr., Olga Pisarenco

Recenzent: conf. univ., dr., Alla Climova

DESCRIEREA CIP A CAMEREI NAȚIONALE A CĂRȚII

Pisarenco, Olga.

Procedura și practica Curții Europene a drepturilor omului: Note de curs / Olga Pisarenco; Univ. Tehn. a Moldovei, Fac. Construcții, Geodezie și Cadastru, Catedra Drept Patrimonial. – Chișinău: Tehnica-UTM, 2017. – 276 p.

Bibliogr.: p. 268-272 (56 tit.). – Referințe bibliogr. în subsol. – 50 ex.

ISBN 978-9975-45-479-7.

341.645(4):341.231.14(075.8)

P 68

SUMAR

TEMA 1. INSTRUMENTE INTERNAȚIONALE DE PROTECȚIE A DREPTURILOR OMULUI.....	8
1.1. Sistemul de protecție a drepturilor omului în cadrul ONU.....	8
1.1.1. Carta Organizației Națiunilor Unite.....	8
1.1.2. Declarația Universală a Drepturilor Omului.....	9
1.1.3. Pactul internațional privind drepturile civile și politice	10
1.1.4. Pactul internațional privind drepturile economice, sociale și culturale	11
1.1.5. Convențiile ONU privind drepturile omului.....	12
1.1.6. Proceduri extraconvenționale de protecție a drepturilor omului.....	13
1.2. Sistemul european de protecție a drepturilor omului.....	13
1.2.1. Înființarea Curții Europene pentru Drepturile Omului.....	16
1.2.2. Implementarea CEDO în sistemele juridice naționale	17
1.2.3. CEDO și legislația Uniunii Europene (UE)	18
1.2.4. CEDO și legislația Regatului Unit.....	18
1.2.5. Procedurile Consiliului Europei legate de drepturile omului .	19
1.3. Rolul CEDO în sistemul de drept al Republicii Moldova	19
1.4. Principiile de interpretare a Convenției.....	21
1.4.1. Principiul legalității	23
1.4.2. Principiul preeminenței dreptului	24
1.4.3. Principiul securității juridice	25
1.4.4. Principiul solidarității	27
1.4.5. Principiul suveranității	28
1.4.6. Principiul interpretării stricte a limitărilor	29
1.4.7. Principiul efectivității	30

1.4.8. Principiul subsidiarității și conceptul celei de „a patra instanță”	31
1.4.9. Principiul marjei de apreciere.....	33
1.4.10. Principiul necesității și proporționalității.....	35

TEMA 2. DREPTURILE ȘI LIBERTĂȚILE GARANTATE

DE CEDO	37
2.1. Obligația statelor de a respecta drepturile omului	37
2.2. Drepturile și libertățile garantate de CEDO	42
2.2.1. Dreptul la viață.....	50
2.2.2. Interzicerea torturii.....	54
2.2.3. Interzicerea sclaviei și a muncii forțate	60
2.2.4. Dreptul la libertate și la siguranță.....	66
2.2.5. Dreptul la un proces echitabil.....	79
2.2.6. Nici o pedeapsă fără lege.....	87
2.2.7. Dreptul la respectarea vieții private și de familie.....	90
2.2.8. Libertatea de gândire, de conștiință și de religie.....	104
2.2.9. Libertatea de exprimare.....	109
2.2.10. Libertatea de întrunire și de asociere	114
2.2.11. Dreptul la căsătorie.....	118
2.2.12. Dreptul la un recurs efectiv	122
2.2.13. Interzicerea discriminării.....	124
2.3. Drepturile și libertățile garantate de protocoalele adiționale la CEDO	127
2.3.1. Protecția proprietății	128
2.3.2. Dreptul la instruire	134
2.3.3. Dreptul la alegeri libere	136
2.3.4. Interzicerea privării de libertate pentru datorii	138
2.3.5. Libertatea de circulație	139
2.3.6. Interzicerea expulzării propriilor cetățeni	143

2.3.7. Interzicerea expulzărilor colective de străini	144
2.3.8. Garanții procedurale în cazul expulzărilor de străini	144
2.3.9. Dreptul la două grade de jurisdicție în materie penală.....	146
2.3.10. Dreptul la despăgubiri în caz de eroare judiciară.....	148
2.3.11. Dreptul de a nu fi judecat sau pedepsit de două ori	149
2.3.12. Egalitatea între soți.....	152
TEMA 3. ORGANIZAREA ȘI FUNCȚIONAREA CURȚII.....	153
3.1. Formațiunile Curții	153
3.1.1. Formațiunile administrative ale Curții.....	153
3.1.2. Formațiunile jurisdicționale (de judecată)	155
3.1.3. Grefa Curții	160
3.2. Judecătorii Curții	161
3.2.1. Condiții de exercitare a funcțiilor.....	162
3.2.2. Alegerea judecătorilor	164
3.2.3. Durata mandatului judecătorilor	167
3.2.4. Revocarea judecătorilor.....	168
3.2.5. Indisponibilitatea, abținerea sau recuzarea	169
3.2.6. Judecătorii <i>ad-hoc</i>	170
3.3. Competența Curții.....	171
3.3.1. Competența materială generală	171
3.3.2. Competența materială contencioasă	173
3.3.3. Competența formațiunilor de judecată.....	174
3.3.4. Scoaterea cererii de pe rol	179
3.3.5. Repunerea cauzei pe rol	181
3.4. Actele Curții	182
3.4.1. Noțiunea, clasificarea și conținutul deciziilor.....	183
3.4.2. Noțiunea, clasificarea și conținutul hotărârilor	184
3.4.3. Caracterul definitiv al deciziilor și hotărârilor.....	186
3.4.4. Caracterul declarativ și forța obligatorie a hotărârilor	187

3.4.5. Caracterul public al deciziilor și hotărârilor	187
3.4.6. Motivarea deciziilor și hotărârilor	188
3.4.7. Interpretarea, revizuirea și rectificarea deciziilor și hotărârilor	189
3.4.8. Cum se citește o hotărâre a Curții.....	190
3.4.9. Jurisprudența Curții și baza de date HUDOC	191

TEMA 4. CRITERII DE ADMISIBILITATE A CERERILOR

LA CURTE	192
4.1. Introducerea cererii	192
4.1.1. Cererile interstatale	196
4.1.2. Cererile individuale	201
4.2. Condiții de admisibilitate.....	213
4.2.1. Epuizarea recursurilor interne	213
4.2.2. Regula celor 6 luni	215
4.3. Condiții suplimentare de admisibilitate a cererilor individuale.	218
4.4. Procedura de examinare a admisibilității	228

TEMA 5. PROCEDURA DE EXAMINARE A CERERILOR

DE CĂTRE CURTE	236
5.1. Examinarea cauzei	236
5.1.1. Procedura amiabilă.....	236
5.1.2. Pregătirea cauzei	238
5.1.3. Audierea publică și acces la documente	240
5.1.4. Intervenția terților.....	241
5.1.5. Măsurile provizorii.....	244
5.1.6. Pronunțarea hotărârilor după audiere.....	245
5.1.7. Retrimiterarea cauzei în fața Marii Camere.....	247
5.2. Satisfacția echitabilă și cheltuielile	248
5.2.1. Reguli de drept internațional	248
5.2.2. Reguli de drept intern	249
5.2.3. Conceptul de „satisfacție echitabilă”	250

5.2.4. Formele despăgubirilor.....	252
5.2.5. Solicitarea expresă a despăgubirii	255
5.3. Executarea hotărârilor	255
5.3.1. Efectul obligatoriu al hotărârilor	255
5.3.2. Plata satisfacției echitabile	256
5.3.3. Măsuri individuale	257
5.3.4. Măsuri generale.....	258
5.3.5. Supravegherea executării	258
5.3.6. Mecanismul național de executare a hotărârilor Curții	261
5.4. Redeschiderea procedurilor naționale	263
5.4.1. Redeschiderea procedurilor judecătorești civile	263
5.4.2. Redeschiderea procedurilor judecătorești penale.....	264
5.4.3. Redeschiderea procedurilor judecătorești contravenționale.	266
BIBLIOGRAFIE.....	268
ANEXĂ – Tabel CEDO și protocoalele adiționale.....	273

BIBLIOGRAFIE

Acte normative internaționale

1. *Carta Națiunilor Unite*, adoptată la San Francisco, la 26 iunie 1945. În: *Tratate internaționale*, Vol.26, p.5, 2001.
2. *Convenția de la Viena cu privire la dreptul tratatelor* din 23 mai 1969. În: *Tratate internaționale*, 1998, Vol.4, pag.53.
3. *Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale*, adoptată la Roma, la 4 noiembrie 1950. În: *Tratate internaționale*, Vol.I, p.341, 1998.
4. *Declarația Universală a Drepturilor Omului*, adoptată la New York, la 10 decembrie 1948. În: *Tratate internaționale*, Vol.I, p.11, 1998.
5. *Pactul internațional privind drepturile civile și politice*, adoptat la New York, la 16 decembrie 1966. În: *Tratate internaționale*, Vol.1, p.30, 1998.
6. *Pactul internațional privind drepturile economice, sociale și culturale*, adoptat la New York, la 16 decembrie 1966. În: *Tratate internaționale*, Vol.1, p.18, 1998.
7. *Regulamentul Curții Europene pentru Drepturile Omului*, cu amendamentele din 14 noiembrie 2016.
8. Recomandarea Adunării Parlamentare nr.1429 (1999) din 24.09.1999 și răspunsul Comitetului Miniștrilor la această recomandare din 21.09.2000 (Doc.8835 revizuit, 10.10.2000).
9. Recomandarea Comitetului de Miniștri R(2000)2 din 19.01.2000.
10. Statutul Consiliului Europei.

Acte normative naționale

11. Constituția RM din 29 iulie 1994. În: *Monitorul Oficial* nr.1 din 12.08.1994.
12. Legea cu privire la Agentul Guvernamental, nr.151 din 30.07.2015. În: *Monitorul Oficial al RM* nr.224-233/455 din 21.08.2015.
13. Legea cu privire la Avocatul Poporului (Ombudsmanul) nr.52 din 03.04.2014. În: *Monitorul Oficial* nr.110-114/278 din 09.05.2014.
14. Legea cu privire la ratificarea Protocolului nr.13 la Convenția europeană pentru apărarea drepturilor omului și libertăților fundamentale privind

- abolirea pedepsei cu moartea în toate circumstanțele, nr.272 din 29.07.2006. În: Monitorul Oficial nr.126-130/649 din 11.08.2006.
15. Legea cu privire la ratificarea Protocolului nr.14 la Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale, amendând sistemul de control al Convenției din 10 noiembrie 2004, nr.130 din 23.06.2005. În: Monitorul Oficial nr.95-97/452 din 15.07.2005.
 16. Legea pentru ratificarea Protocolului nr.15 de modificare a Convenției pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale, nr.59 din 04.04.2014. În: Monitorul Oficial nr.104-109/273 din 06.05.2014.
 17. Hotărârea Parlamentului cu privire la aderarea R.S.S. Moldova la Declarația Universală a Drepturilor Omului și ratificarea pactelor internaționale ale drepturilor omului, nr.217 din 28.07.1990. În: Veștile nr.8/223 din 30.08.1990.
 18. Hotărârea Parlamentului despre aderarea Republicii Moldova la convențiile internaționale, nr.1135-XII din 04.08.1992.
 19. Hotărârea Parlamentului pe marginea audierilor privind hotărârile Curții Europene a Drepturilor Omului cu privire la Republica Moldova, executarea acestora și prevenirea încălcării drepturilor omului și a libertăților fundamentale, nr.72 din 28.03.2008. În: Monitorul Oficial nr.76-77/256 din 15.04.2008.
 20. Hotărârea Parlamentului privind ratificarea Convenției pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale, precum și a unor protocoale adiționale la această convenție, nr.1298-XIII din 24.07.1997. În: Monitorul Oficial al RM nr.54-55/502 din 21.08.1997.
 21. Hotărârea Guvernului cu privire la Consiliul Consultativ pe lângă Agentul guvernamental nr.353 din 29.03.2016. În: Monitorul Oficial al RM nr.79-89/402 din 01.04.2016.
 22. Hotărârea Curții Constituționale privind interpretarea unor prevederi ale art.4 din Constituția RM, nr.55 din 14.10.1999. În: Monitorul Oficial al RM nr.118-119/64 din 28.10.1999.

Literatura de specialitate

23. Akandji-Kombe J.-F. *Obligațiunile pozitive în virtutea Convenției europene a Drepturilor Omului*. Ghid pentru punerea în aplicare a

- Convenției europene a Drepturilor Omului. Seria: Manuale privind drepturile omului, nr.7. Chișinău: 2006, 74 p.
24. Antohi L. *Conceptul modern al principiului subsidiarității în dreptul internațional public*. În: Revista Institutului Național al Justiției, nr.1(36), 2016, p.33-39.
 25. Apostol L. *Sinteza jurisprudenței Curții Europene pentru Drepturile Omului în cauzele versus Moldova. Examine sub aspectul Articolului 3 din Convenție*. Chișinău: Bons Offices, 2010, 500 p.
 26. Bîrsan C. *Convenția europeană a drepturilor omului. Comentariu pe articole*. Ediția a 2-a. București: C.H. Beck, 2005, 1888 p.
 27. Bogdan D. *Arestarea preventivă și detenția în jurisprudența CEDO*. București, 2008.
 28. Cațaveică E. *Particularitățile reparării prejudiciului moral prin prisma jurisprudenței Curții Europene a Drepturilor Omului*. În: Revista Națională de drept, nr.8, 2013, p.62-65.
 29. Clements L., Mole N., Simmons A. *Drepturile europene ale omului: înaintarea unei cauze pe baza Convenției*. Chișinău: Cartier, 2005, 544 p.
 30. Gomien D. *Ghid (Vade-mecum) al Convenției Europene pentru Drepturile Omului*. Chișinău: Tipografia Centrală, 2003, 162 p.
 31. Gribincea V. *Executarea hotărârilor Curții Europene a Drepturilor Omului de către Republica Moldova*. Chișinău: Imprint Plus, 2012, 196 p.
 32. Morărescu A. *Principiul proporționalității și protecția drepturilor de natură procedurală în jurisprudența CEDO contra Moldovei*. În: Culegerea comunicărilor participanților la Conferința științifică internațională „Interacțiunea dreptului intern cu dreptul internațional: provocări și soluții”. Volumul II. Chișinău: Tipografia Centrală, 2015, p.94-100.
 33. Poalelungi M., Splavnic S. *Extraterritorialitatea Convenției europene a drepturilor omului: obligații pozitive și jurisdicție. Monografie*. Chișinău: Tipografia Centrală, 2014, 300 p.
 34. Poalelungi M. *Obligațiile pozitive ce reies din conținutul art.8 al Convenției europene a drepturilor omului: respectarea vieții private*. În: Revista Institutului Național al Justiției, nr.2(33), 2015, p.21-27.

35. *Procesul echitabil garantat de Convenția europeană pentru drepturile omului. Ghid pentru Republica Moldova*. Chișinău: Sirius, 2008, 144 p.
36. Răducanu T., Morari V., Gribincea V. ș.a. *Procedura și practica CEDO și alte tratate obligatorii pentru Republica Moldova. Drept comunitar. Seria suporturi de curs. Cartea a 5-a*. Chișinău: Elan Poligraf SRL, 2008, 296 p.
37. Selejan-Guțan B. *Protecția europeană a drepturilor omului. Ediția a 4-a. Include modificările aduse prin Protocolul nr.14*. București: C.H. Beck, 2011, 302 p.
38. Selejean-Guțan B. *Spațiul european al drepturilor omului: reforme, practici, provocări*. București: C.H. Beck, 2008, 150 p.
39. Sârcu-Scobioală D. *Actele Curții Europene a Drepturilor Omului*. În: Revista Institutului Național al Justiției, nr.2(29), 2014, p.30-33.
40. Sârcu-Scobioală D. *Marja de apreciere recunoscută statelor în procesul aplicării Convenției Europene a Drepturilor Omului*. În: Culegerea comunicărilor participanților la Conferința științifică internațională „Interacțiunea dreptului intern cu dreptul internațional: provocări și soluții”. Volumul II. Chișinău: Tipografia Centrală, 2015, p.7-15.
41. Șterbeț V. *Unele aspecte ale protecției drepturilor omului la nivel național prin prisma Convenției Europene și a jurisprudenței CEDO*. În: Revista Institutului Național al Justiției, nr.1-3, 2007, p.75-80.
42. Velu J., Ergec R. *La Convention européenne des droits de l'homme*. Bruxelles, 1990.

Surse internet

43. Curs on-line „*Introducere în Convenția Europeană a Drepturilor Omului*”, plasat pe Platforma HELP a Consiliului Europei
44. <http://agent.gov.md/>
45. <http://agent.gov.md/wp-content/uploads/2016/12/Ghid-executare-DGAG.pdf>
46. <http://agent.gov.md/wp-content/uploads/2016/12/Studiu-eroare-judiciara-.pdf>
47. http://echr.coe.int/Documents/Annual_report_2016_ENG.pdf

48. <http://hudoc.exec.coe.int/eng#{%22EXECDocumentTypeCollection%22:%22CEC%22%5D}>
49. <http://crjm.org/categories/view/147>
50. <http://despre.csj.md/>
51. http://jurisprudenta.csj.md/search_rec_csj.php?id=21
52. <http://procuratura.md/md/leg2>
53. http://www.echr.coe.int/Documents/Applicants_Table RON.pdf
54. http://www.echr.coe.int/Documents/Application_Notes RON.pdf
55. <http://www.lhr.md>
56. www.echr.coe.int